

Michał Tomasz Godziszewski

Semantyka dwuaspektowa - światy możliwe i pragmatyka

(STRESZCZENIE)

We współczesnej literaturze filozoficznej i logicznej pojawiają się teksty, w których w dociekaniach dotyczących znaczenia czy treści (ogólniej – *wartości semantycznych*) wyrażen języka wykorzystuje się ideę tak zwanej *dwuaspektowości* (two – dimensionalism). Opiera się ona na obserwacji, że jeśli przyjmiemy założenie, według którego wyrażeniom przysługują następujące własności semantyczne : to, do czego dane wyrażenie się odnosi (nazywane tradycyjnie *ekstensją* wyrażenia – dla zdań będą to wartości logiczne, dla wyrażen jednostkowych – ich odniesienia przedmiotowe, dla terminów naturalnorodzajowych – te zbiory przedmiotów, o których można te terminy prawdziwie orzec) oraz to, co wskazuje, co jest ekstensją danego wyrażenia (te funkcje przypisywania wyrażeniom ich ekstensji nazywano tradycyjnie *intensjami*), to dla pewnych kontekstów, własności semantyczne występujących w tychże kontekstach wyrażen naszego języka nie są wyczerpywane przez ekstensję oraz intensję. Teorie te, postulujące wprowadzenie do analizy semantycznej *drugiego wymiaru (aspektu)* znaczenia, nazywa się *semantykami dwuaspektowymi*. Ich przedstawiciele argumentują, że aby adekwatnie zdać sprawę ze znaczenia wyrażen, należy przyjąć dwa rodzaje znaczenia: można je podzielić na takie, które wiążą się z odniesieniem i warunkami prawdziwości oraz te związane ze sposobem, w jaki odniesienie i warunki prawdziwości zależą od świata zewnętrznego. Na gruncie semantyk dwuaspektowych mówi się o intensji *prymarnej* oraz *sekundarnej* danego wyrażenia. Intensja prymarna ma być funkcją z kontekstów użycia wyrażen do ich ekstensji. Intensja sekundarna z kolei to funkcja z okoliczności ewaluacji jakiegoś terminu do jego odniesienia. Układ zależności między znaczeniami należącymi do różnych wymiarów semantycznych tworzy dwuwymiarową macierz – i tak intensja prymarna jest reprezentowana przez przekątną macierzy, zaś intensje sekundarne kolejnych wyrażen w tabeli mogą być identyfikowane z jej wierszami (złożenie dwóch typów intensji nazwać możemy intensją dwuaspektową). Tak skonstruowane narzędzie formalne ma precyzyjnie i trafnie pokazywać, czy też podpowiadać na pytanie o to, **co jest treścią** używanych przez nas wyrażen. Jednak w zależności od interpretacji składowych dwuaspektowej semantycznej macierzy, możemy mieć różne koncepcje tego, co i w jaki sposób wyjaśnia lub ilustruje tabela – koncepcje te postaram się pokazać.

W swoim wystąpieniu chciałbym kolejno:

- (1) skrótowo nakreślić historyczny kontekst powstania semantyk dwuaspektowych oraz zdać sprawę z racji, dla których podjęto próby prowadzenia rozważań semantycznych dwuaspektowo,
- (2) opisać i wyeksplikować podstawowe pojęcia z zakresu analizowanych teorii oraz scharakteryzować ich cechy (jak choćby fakt, że są to semantyki intensjonalne i jako takim przysługują im pewne własności),
- (3) podać i krytycznie zanalizować najbardziej znane warianty interpretacyjne dwuwymiarowych matryc – przede wszystkim interesować nas będą idee Roberta Stalnakera, Davida Kaplana (interpretacje ‘pragmatyczne’) oraz Davida Chalmersa (przykład koncepcji ‘epistemiczno – metafizycznej’),
- (4) wskazać, jakie problemy filozoficzne może pomóc nam rozwiązać posługiwanie się semantyką dwuaspektową oraz jak idea dwuaspektowości może być i bywa krytykowana.

Moim głównym celem jest pokazanie, że tzw. ‘pragmatyczne’ warianty interpretacji matrycy dwuaspektowej mają pewną przewagę nad ‘epistemiczno – metafizycznymi’ oraz że mogą one być płodnym narzędziem filozoficznej analizy.